

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA

Brüsszel, 10.5.2007
COM(2007) 242 végleges

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A
TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A
RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK**

Közlemény az európai kulturális programról a globalizálódó világban

{SEC(2007) 570}

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK

Közlemény az európai kulturális programról a globalizálódó világban

„A kultúra az emberiség kiteljesedését célzó álmok és munka összessége. A kultúra ellentmondásos egyezséget kíván: a sokféleség az egység alapelve kell, hogy legyen, a különbségek számbavételére nem a szétválasztás, hanem a kultúra gazdagítása miatt van szükség. Európa egy kultúra, mert különben elveszti létjogosultságát.” Denis de Rougemont

1. BEVEZETÉS

A kultúra az emberiség fejlődésének és a civilizációnak a központi eleme. A kultúra teszi lehetővé a reménykedést és az álmokat azáltal, hogy hat érzékszerveinkre és új szemléletmódot kínál a valóság megismerésére. A párbeszéd ösztönzése és szenvedélyek ébresztése által egyesítő és nem szétválasztó módon közelebb hozza egymáshoz az embereket. A kultúra egy társadalomra, illetve társadalmi csoportra jellemző megkülönböztető szellemi és tárgyi ismertetőjelek összességének tekintendő. Magában foglalja az irodalmat, a művészeteket, az életmódot, az értékrendet a hagyományokat és a meggyőződést.

Ahogy arra Dario Fo helyesen rámutatott: *„még mielőtt Európa gazdasági szinten egyesült volna, vagy azt a gazdasági érdek és a kereskedelem összefogta volna, a kultúra egyesítette Európa országait. A művészetek, az irodalom és a zene Európa összekötő elemei.”* Az európaiak valóban közös kulturális örökséggel rendelkeznek, ami több évszázados alkotómunka, migrációs hullámok és csere eredménye. Az európaiak nagyra becsülik és értékelik a kulturális és nyelvi sokféleséget, amely világszerte számos országot ösztönzött, illetve ösztönöz.

Az Európai Unió egyedülálló mivolta és sikere abban rejlik, hogy tisztelni tudja a tagállamok különböző és egymással összefonódó történelmét, nyelveit és kultúráit, ugyanakkor egymás megértésének, valamint a békét, a stabilitást, a jólétet és szolidaritást biztosító szabályoknak az elősegítésén fáradozik, hogy ezáltal a bővítések során egyre gyarapodó, kulturális örökségben és kreativitásban gazdag közösséget hozzon létre. Az egység a sokféleségben elv révén a kulturális és nyelvi sokféleség tisztelete és a közös kulturális örökség támogatása az európai integráció központi részét képezi. Ez a globalizálódó világban minden eddiginél elengedhetlenebb.

A mai Európában a kulturális csere olyan élénk és lendületes, mint még soha. Az EK-Szerződésben előírt szabad mozgás nagy mértékben elősegítette a kulturális cserét és a határokon átnyúló párbeszédet. A kulturális tevékenységek és a kulturális javak iránti igény egyre nő, és az új kommunikációs eszközök lehetővé teszik az azokhoz való minden eddiginél könnyebb hozzáférést. A globalizáció ugyanakkor világszerte a különböző kultúrák nagymértékű keveredését eredményezte. Ez kíváncsibbá tett minket más kultúrák iránt, és lehetővé tette, hogy hasznunkra váljon azok megismerése, valamint hozzájárult társadalmaink sokféleségéhez. E jelenség azonban Európa identitásával és azzal a képességével kapcsolatos kérdéseket is felvetett, hogy interkulturális és összetartó társadalmakat tud-e biztosítani.

A kulturális sokféleség és a kultúrák közötti párbeszéd világszerte a békén, egymás kölcsönös megértésén és az olyan közös értékek, mint az emberi jogok védelme és előmozdítása és a nyelvek védelme tiszteletben tartásán alapuló társadalmi rend fő kihívásává vált. E tekintetben alapvető lépésnek tekintendő a kulturális kifejezési formák sokféleségének védelméről és elősegítéséről szóló UNESCO-egyezménynek a 2007. március 18-án történő hatályba lépése, amelyhez az EU jelentősen hozzájárult.

Európa kulturális gazdagsága és sokfélesége szorosan összefügg a világban betöltött szerepével és gyakorolt befolyásával. Az Európai Unió nem csupán egy gazdasági folyamat vagy egy kereskedelmi hatalom, hanem sokak – joggal – példa nélküli és eredményes társadalmi és kulturális projektnek tekintik. Az EU már most az olyan normákon és értékeken alapuló „puha hatalom” példaképe – és e szerep erősítésére törekszik –, mint az emberi méltóság, a szolidaritás, a tolerancia, a szólásszabadság, a sokféleség tiszteletben tartása, a kultúrák közötti párbeszéd; ezen értékek fenntartása és előmozdítása esetén az Európai Unió példaértékű lehet a jövő világa számára.

Európa sokféleségen alapuló kulturális gazdagsága egyre fontosabb versenytényező a szellemi és tudásalapú világban. Az európai kulturális ágazat Európa-szerte igen dinamikus húzóerő a gazdasági tevékenységek és a foglalkoztatás területén. A kulturális tevékenységek segítik a befogadó társadalom előmozdítását is, és hozzájárulnak a szegénység és a társadalmi kirekesztés megelőzéséhez és csökkentéséhez. Ahogy azt a 2007. évi tavaszi Európai Tanács következtetéseiben is elismerték, a kreatív vállalkozók és a lendületes kulturális ipar a jövő innovációjának egyedülálló forrásai. E potenciált jobban érvényre kell juttatni és teljes mértékben ki kell aknázni.

A közlemény célja

Növekszik az a tudatosság, hogy az EU-nak mind Európa- mind pedig világszerte egyedülálló szerepet kell játszania kulturális gazdagsága és sokfélesége elősegítésében. Az is általánosan elismert, hogy a kultúra elengedhetetlen ahhoz, hogy az EU elérje a jólétre, a szolidaritásra és a biztonságra irányuló célkitűzéseit, és ugyanakkor erőteljesebb jelenlétet tanúsítson a nemzetközi szinten.

A közlemény széleskörű konzultációk¹ alapján vizsgálja a globalizálódó világban a kultúra és Európa kapcsolatát, és célkitűzéseket javasol az új európai kulturális programhoz. A programmal valamennyi érdekelt félnek (Bizottság, tagállamok, beleértve a civil társadalmat, Európai Parlament) egyet kell értenie. A Bizottság ezért új partnerségeket és együttműködési módszereket kíván létrehozni.

¹ Lásd az alábbi honlapokat: http://ec.europa.eu/culture/eac/communication/consult_en.html és http://ec.europa.eu/development/body/theme/human_social/pol_culture1_en.htm

2. AZ EU HOZZÁJÁRULÁSA A KULTÚRÁHOZ²

A „kultúra” általánosságban nehezen meghatározható fogalomnak minősül. Vonatkozhat a képzőművészetre, beleértve a műalkotásokat, a kulturális javakat és szolgáltatásokat. A „kultúra” fogalomnak antropológiai jelentése is van. A nyelv, a művészetek, a vallás és a mítoszok segítségével kifejezett jelentések, meggyőződések, értékek, hagyományok szimbolikus világának alapja. Ilyen mivoltában alapvető szerepet tölt be az emberiség fejlődésében és az egyének és közösségek identitásának és szokásainak összetett együttesében.

E közleményben a fő hangsúly a kultúra különböző vetületeinek az EU-n belüli és a harmadik országokra irányuló stratégiák kifejlesztésében betöltött szerepén van.

A kultúra területén hozott közösségi intézkedések alapja a Szerződés. A 151. cikk értelmében:

„A Közösség hozzájárul a tagállamok kultúrájának virágzásához, tiszteletben tartva nemzeti és regionális sokszínűségüket, ugyanakkor előtérbe helyezve a közös kulturális örökséget.”

„A Közösség fellépésének célja a tagállamok közötti együttműködés előmozdítása és szükség esetén tevékenységük támogatása és kiegészítése a következő területeken:”

„A Közösség és a tagállamok erősítik az együttműködést harmadik országokkal és a kultúra területén hatáskörrel rendelkező nemzeti szervezetekkel, különösen az Európa Tanáccsal”.

„A Közösség az e szerződés egyéb rendelkezései alá tartozó tevékenysége során, különösen kulturái sokszínűségének tiszteletben tartása és támogatása érdekében, figyelembe veszi a kulturális szempontokat.”

A kultúra tehát most és a jövőben is elsősorban a tagállamok felelősségi körébe tartozik, és néhány országban regionális, sőt helyi szintű hatáskört jelent. A 151. cikk értelmében a tagállamok törvényeinek és rendeleteinek bármilyen összehangolása egyértelműen kizárt. EU-szintű intézkedések a szubszidiaritás elvének teljes körű tiszteletbentartásával hozhatók, a tagállamok intézkedéseit támogatva és azok kiegészítéseként, és nem helyettesítéseként, azok sokféleségének tiszteletben tartása és a csere, a párbeszéd és a kölcsönös megértés ösztönzése mellett.

2.1. Az EU belső szakpolitikáinak és programjainak szerepe

Az EU alábbi programjai és szakpolitikái által sokféleképpen hozzájárul az európai kulturális tevékenységek előmozdításához:

² További részletek a mellékletben található, „A kultúra területén való közösségi intézkedések leltára” („Inventory of Community actions in the field of culture”) című munkadokumentumban olvashatók.

- A Közösség kulturális programjai rendkívül eredményesek voltak. A jelenlegi Kultúra program (2007–2013)³ továbbfejleszti egymás kölcsönös megértésének elősegítését, ösztönzi a kreativitást, valamint hozzájárul a kultúrák kölcsönös gazdagításához. A program kulturális szervezetek ezreinek fog segíteni az európai kulturális örökséghez kapcsolódó ismeretek javítását és terjesztését, a kulturális csere, a művészeti és irodalmi alkotómunka és az irodalmi fordítás támogatását célzó kulturális és művészeti projektek kidolgozásában és megvalósításában. Ezenkívül a program támogatni fogja a kultúra területén európai szinten tevékenykedő szervezeteket, és az építészet, a kulturális örökség, a zene és a Kultúra Európai Fővárosa kategóriákban kiosztott európai díjak révén elismeri a főbb európai kulturális teljesítményeket.
- Számos más program is igen kedvező hatást gyakorol a kultúrára különleges kulturális projektek, az idegen nyelvek használatának támogatása, a tanulás és a kultúra szoros összekapcsolása, illetve a személyes kulturális tapasztalatok ösztönzése által: a programok között szerepel a Szerződés kultúráról szóló cikkén alapuló, az aktív európai polgárságot támogató „Európa a polgárokért” (2007–2013)⁴ elnevezésű program, valamint az egész életen át tartó tanulást (többek között az Erasmus és az Erasmus Mundus program), a többnyelvűséget és az ifjúsági cseréket elősegítő programok is.
- A film- és audiovizuális ipar területén az 1991 óta működő MEDIA nevű program⁵ erősíti az európai audiovizuális ipar versenyképességét. A program célja emellett a kultúrák közötti párbeszéd elősegítése, az európai kultúrák tudatosságának erősítése és a kulturális potenciál javítása. Ezenkívül 2005. november 16-án elfogadták a mozgóképörökségről és a kapcsolódó ágazati tevékenységek versenyképességéről szóló ajánlást, amely konkrét intézkedéseket tartalmaz a filmörökség területén.
- Számos közösségi finanszírozási program jelentősen hozzájárul a kultúrához. A kohéziós politika vagy a vidékfejlesztési politika által kínált támogatás fontos lehet, például a kulturális örökség helyreállítása vagy a kreatív iparágak támogatása által annak érdekében, hogy növeljék a régiók vonzerejét vagy elősegítsék a kulturális szakemberek képzését. Ugyanez a helyzet az információs társadalom fejlődése (például a digitális könyvtárakra vonatkozó kezdeményezés, amelynek célja, hogy megkönnyítse Európa különféle kulturális és tudományos örökségéhez való online hozzáférést) vagy a kutatás (kutatási keretprogramok) területén.

Számos közösségi politika is fontos szerepet játszik a kulturális ágazat szabályozási keretének alakításában:

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12-i 1855/2006/EK határozata (HL L 372.; 2006.12.27).

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12-i 1904/2006/EK határozata (HL L 378.; 2006.12.27).

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2006. november 15-i 1718/2006/EK határozata (HL L 327.; 2006.11.24.).

A Szerződés 151. cikkének (4) bekezdése alapján hozott közösségi intézkedések esetében a különböző legitím állami szakpolitikai célok – beleértve a kulturális sokféleség támogatását – közötti megfelelő egyensúly kialakítása jelent kihívást.

- Szoros kapcsolat van a kultúra és a kreativitás támogatása, valamint a szerzői és vonatkozó jogokkal kapcsolatos uniós jogszabályok között. A jogszabályok a szerzők, a producerek és a művészek jogait védik annak biztosítása érdekében, hogy megfelelő jogdíjat kapjanak munkájukért, a jogvédelem alatt álló művek vagy hangfelvételek széles körben való terjesztésének lehetővé tétele mellett, elősegítve ezáltal a polgároknak Európa gazdag és sokszínű kulturális örökségéhez való hozzáférését.
- Az 1989-ben elfogadott, a határok nélküli televíziózásról szóló irányelv az európai egységes piacon belül a határokon átnyúló tv-közvetítés feltételeinek megteremtése által létrehozta a jogi keretet az európai audiovizuális tartalom EU-n belüli szabad mozgásához. Ez jelentős mértékben hozzájárult a médiapluralizmus és a kulturális sokféleség megerősödéséhez. Ebben az összefüggésben is európai, illetve független alkotásokra vonatkozó támogatási intézkedések révén mozdítják elő a kulturális sokféleséget.
- A 87. cikk (3) bekezdése d) pontjának⁶ a Maastrichti Szerződés általi bevezetése óta az állami támogatások esetében szerepet játszanak a kulturális megfontolások. E rendelkezés alapján a Bizottság a múltban számos tagállami intézkedést hagyott jóvá, amelyek olyan különféle területeket támogattak, mint a múzeumok, nemzeti örökség, színházi és zenei előadások, nyomtatott kulturális média, valamint a filmművészeti és az audiovizuális ágazat.
- Az EU 2008-at a kultúrák közötti párbeszéd európai évének⁷ jelölte ki annak érdekében, hogy a kultúrák közötti párbeszéd bevált gyakorlatainak és folyamatainak érvényre juttatása és hangsúlyozása révén a 2008-as éven túlmutató fenntartható stratégiát hozzon létre. A párbeszéddel kapcsolatban különös figyelmet fognak szentelni a többnyelvűség szempontjának.
- Végül a Bizottság a meglévő közösségi finanszírozási programok segítségével a 2009-es évet az oktatás és kultúra ösztönözte kreativitás és innováció európai évének kívánja nyilvánítani, hogy a közvéleményben tudatosítsa e témák fontosságát, elősegítse a tagállamok közötti szakpolitikai eszmecserét és hozzájáruljon a kreativitás, az innováció és az interkulturális kompetencia támogatásához.

⁶ „támogatás”: a kultúrát és a kulturális örökség megőrzését előmozdító támogatás, ha az a Közösségen belüli kereskedelmi és versenyfeltételeket nem befolyásolja a közös érdekekkel ellentétes mértékben; a közös piaccal összeegyeztethetőnek tekinthető.

⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 18-i 1983/2006/EK határozata (HL L 412; 2006.12.30).

Az elmúlt években a tagállamok a rugalmas együttműködés új formáit fedezték fel, hogy szorosabban dolgozhassanak együtt a közös célok elérése érdekében. A Tanács a 2005–2007 közötti időszakra vonatkozó többéves munkatervet⁸ fogadott el és olyan specifikus témákkal kapcsolatban, mint például a múzeumi gyűjtemények mobilitása kidolgozták az együttműködés rugalmas formáit. A rendszeres miniszteri konferenciák szintén hozzájárultak a bevált gyakorlatok cseréjéhez és a szakpolitikákról szóló párbeszédhez.

Az Európai Parlament jelentéseiben és ajánlásaiban⁹ több alkalommal szorosabb együttműködésre szólított fel. Emellett a Gazdasági és Szociális Bizottság és a Régiók Bizottsága kihangsúlyozták a szervezett civil társadalom és a helyi és regionális hatóságok szerepét.

Ezen tapasztalatok és az e közlemény előkészítése során folytatott széleskörű konzultációs folyamatok eredményei alapján a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy elérkezett az idő egy közös kulturális program, új partnerségek, és a tagállamokkal, a civil társadalommal és harmadik országokkal való együttműködés módszereinek létrehozására.

2.2. Az Európai Unió külkapcsolatai

A kultúra az EU fő együttműködési programjai és eszközei¹⁰, valamint az Európai Uniónak harmadik országokkal kötött kétoldalú megállapodásai fontos elemének tekintendő. Kulcsfontosságú elemét képezi az Európa Tanáccsal létesített együttműködésnek is, amely lehetővé tette az európai örökség napjai, valamint néhány nyugat-balkáni fellépés közös végrehajtását.

Több éven át különféle kulturális projekteket és programokat valósítottak meg a világ valamennyi fejlődő régiójában az Unió pénzügyi és technikai segítségnyújtása keretében. E kulturális intézkedések célja a kulturális örökségek helyszíneinek megőrzése és helyreállítása, a műalkotások elkészítése és terjesztése, múzeumok alapítása vagy helyreállítása, a helyi kulturális szereplők és művészek kapacitásainak bővítése, valamint nagyszabású kulturális rendezvények megszervezése volt. A Bizottság pénzügyi eszközökkel és kezdeményezésekkel támogatja a kulturális ipar – különösen a film- és audiovizuális ipar – megjelenését és megerősítését a partnerországokban, valamint a kultúrához és kulturális sokféleségéhez való, helyi szintű hozzáférést a harmadik országokban.

Ehhez szorosan kapcsolódva az Európai Unió egyre inkább az emberi jogok támogatásának – beleértve a kulturális jogok védelmét és elősegítését, az őshonos népek jogait, valamint a kisebbségekhez tartozó személyek és a társadalmilag kirekesztett személyek jogait – elősegítésére összpontosít.

⁸ Az Oktatási, Ifjúsági és Kulturális Tanács 2004. november 15–16-i 2616. ülésének következtetései.

⁹ Lásd: A kulturális együttműködés az Európai Unióban című jelentést. – Giorgio Ruffolo - A5-0281/2001.

¹⁰ Például az afrikai, karibi és csendes-óceáni államokkal kötött Cotonou-i Megállapodás, a szomszédos országokkal és Oroszországgal létesített szomszédsági és partnerségi program, valamint az Ázsiára és Közép- és Latin-Amerikára vonatkozó Fejlesztési és Együttműködési Eszköz.

A kultúrák közötti párbeszéd a béke és a konfliktus-megelőzés egyik legfontosabb eszközeként nyilvánvalóan az ilyen jellegű intézkedések alapvető célkitűzései közé tartozik. E téren kiemelt intézkedéseket indítottak a Bizottság elnöke által felállított tanácsadó csoport ösztönzésére, ami többek között az alexandriai Anna Lindh Euro-mediterrán Alapítvány a Kultúrák Közötti Párbeszédért létesítését, valamint számos harmadik országgal folytatott politikai párbeszéd keretében a kultúrával kapcsolatos kérdések megvitatását eredményezte.

A Bizottság a közelmúltban megkezdte nyilvános diplomáciájának megerősítését, ide tartoznak például a tagállamok kulturális intézményeivel, illetve intézményei között történő együttműködés bevonásával zajló kulturális rendezvények, amelyek célja, hogy a harmadik országokban átadják az Európával, annak azonosságtudatával és a különböző kultúrák közötti kapcsolat megteremtése terén szerzett tapasztalataikkal kapcsolatos fontos üzeneteket.

A Bizottság általánosabb szinten a 2007–2013 közötti időszakra vonatkozó pénzügyi terv keretében többéves tematikus programokat javasolt annak érdekében, hogy egyfelől a fejlődő országokban és régiókban, másfelől pedig a nemzetközi szinten indított közösségi beavatkozásokat finanszírozza. A „Befektetés az emberekbe” és a „Nem állami szereplők és helyi hatóságok a fejlesztésben” elnevezésű tematikus programok a földrajzi együttműködést a kultúrára vonatkozó országos stratégiai dokumentumok által egészítik ki. A nemrégiben végzett közvélemény-kutatások egyértelműen azt mutatják, hogy az európai polgárok legtöbbször – az állam- és kormányfőkkel az élen (2006. június)¹¹ – a globalizáció nagymértékű nyomása alatt azt kívánja, hogy Európa fokozottabban legyen jelen a világban, valamint külpolitikája megfelelően tükrözze az európai értékeket. A kultúra természetesen központi szerepet tölt be a többoldalú és konszenzusra törekvő megközelítésben.

A kulturális kifejezési formák sokféleségének védelméről és elősegítéséről szóló UNESCO-egyezménynek a gyors hatályba lépése jól mutatja a kulturális sokféleségnek a nemzetközi szinten betöltött új szerepét: a Közösség és tagállamai (mint felek) kötelezettséget vállaltak arra, hogy különösen a nemzetközi együttműködés fokozása révén erősítik a globális kormányzás és a fenntartható fejlődés új kulturális pillérét.

3. AZ EURÓPAI KULTURÁLIS PROGRAM CÉLKITŰZÉSEI

A 2006-ban folytatott széles körű konzultáció alapján a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy szoros egyetértés van azon új európai kulturális program létrehozása terén, amelynek célja a múltbeli teljesítményekre való támaszkodás és a meglévő tevékenységek támogatása. A program három, egymással összefüggő célkitűzésen alapulna:

- A kulturális sokféleség és a kultúrák közötti párbeszéd támogatása;
- A kultúrának mint a kreativitás mozgatórugójának támogatása a növekedést és munkahelyteremtést célzó lisszaboni stratégia keretében;
- A kultúrának mint az Európai Unió nemzetközi kapcsolatai létfontosságú elemének támogatása.

¹¹ Az Európai Tanács ekkor fogadta el az „Európa a világban – Néhány gyakorlati javaslat a nagyobb koherencia, hatékonyság és láthatóság érdekében” című bizottsági javaslatot – COM(2006) 278.

E célkitűzések irányítanak a jövőbeli uniós intézkedéseket. Minden szereplőt felszólítanak, hogy a szubszidiaritás elvének messzemenő tiszteletben tartása mellett járuljon hozzá a programhoz:

- A tagállamok és régiók számára ez azt jelentené, hogy a közös célokra utalva fejlesztik tovább az e területekhez kapcsolódó szakpolitikáikat, valamint a közös tevékenységek irányítására törekednek – többek között a nyílt koordinációs módszer által –, és feltárják az uniós finanszírozás nyújtotta lehetőségeket ;
- A kultúra területén tevékenykedő érdekelt felek, például a szakmai szervezetek, a kulturális intézmények, a nem kormányzati szervezetek, az európai hálózatok, az alapítványok stb. számára ez azt jelentené, hogy az uniós intézményekkel folytatott párbeszédben aktívan részt vesznek, támogatják az új uniós szakpolitikák és intézkedések kidolgozását, valamint fejlesztik az egymás közötti párbeszédet;
- A Bizottság számára ez azt jelentené, hogy mozgósítja bel- és külpolitikáit és a közösségi finanszírozási programokat, valamint megújítja ösztönző szerepét, a bevált gyakorlatok cseréjét és az összes szereplővel folytatott párbeszédet.
- Valamennyi szereplő számára ez azt jelentené, hogy megújul a partnerség, és felelősek az e célkitűzések elérésére irányuló uniós tevékenységekért.

Az alábbi szakasz ezen átfogó célkitűzéseket részletesen ismerteti.

3.1. Kulturális sokféleség és kultúrák közötti párbeszéd

„A művészet alakítani tudja a fiatalok személyiségét látóköriük bővítése, a mások iránti tisztelet és a béke iránti vágy kialakítása érdekében.” Yehudi Menuhin

A tagállamok kultúráinak nemzeti és regionális sokféleségük tiszteletben tartása melletti virágzása az EK-Szerződésben meghatározott fontos uniós célkitűzés. A közös kulturális örökség egyidejű előtérbe helyezéséhez, és a társadalminkban jelen lévő kultúrák hozzájárulásának elismeréséhez a kulturális sokféleséget a különböző kultúrákra nyitott és a közöttük való cserét támogató környezetben kell táplálni. Mivel egyre inkább multikulturálissá váló társadalmakban élünk, támogatnunk kell a kultúrák közötti párbeszédet és az interkulturális kompetenciát. Ezek a világgazdaságban is elengedhetetlen elemek a művészek és a kulturális ágazatban tevékenykedők foglalkoztatóságának, alkalmazkodóképességének és mobilitásának növelése, valamint a műalkotások mobilitása szempontjából. Mivel a polgárok a kulturális sokféleség támogatásának fő kedvezményezettjei közé tartoznak, meg kell könnyíteni a kultúrához és a művekhez való hozzáférésüket.

Az alábbi konkrét célokat kell kitűzni:

- A művészek és a kulturális ágazatban tevékenykedők mobilitásának, valamint a művészi kifejezés országhatárokon átívelő terjesztésének támogatása:
- Állami, illetve magánforrások mozgósítása a művészek és a kulturális ágazatban tevékenykedők EU-n belüli mobilitásának elősegítése érdekében;

- A műalkotások, illetve más művészi kifejezésmódok mobilitásának támogatása;
- A kulturális ágazatban tevékenykedők EU-n belüli mobilitását befolyásoló szempontok európai összehangolásának javítása annak érdekében, hogy megfeleljenek a tagállamok közötti rövid távú és gyakori mobilitásból fakadó igényeknek.
- Az interkulturális kompetencia és a kultúrák közötti párbeszéd támogatása és erősítése, különösen „a kulturális tudatosság és kifejezőkészség”, „a szociális és állampolgári kompetenciák”, valamint „az idegen nyelveken folytatott kommunikáció” fejlesztése által, amelyek az Európai Parlament és a Tanács által 2006-ban meghatározott, az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák¹² közé tartoznak.

3.2. A kultúra mint a kreativitás mozgatórugója a növekedést és munkahelyteremtést célzó lisszaboni stratégia keretében

„Az intelligenciát a különbségek létrehozására programozták”. Francesco Alberoni

A kulturális ipar és a kreatív ágazat jelentős mértékben hozzájárul Európa GDP-jéhez, a növekedéshez és a foglalkoztatáshoz. Ezt jól szemlélteti a Bizottság számára nemrégiben elkészített független tanulmány, amelynek becslése szerint 2004-ben több mint 5 millió ember dolgozott a kulturális ágazatban, ami az EU25-ben foglalkoztatottak 3,1%-át teszi ki. A kulturális ágazat 2003-ban mintegy 2,6%-kal járult hozzá az EU GDP-jéhez, növekedése 1999 és 2003¹³ között sokkal jelentősebb volt, mint ugyanezen időszakban a gazdaság növekedése általában. A globalizáció összefüggésében ezek az iparágak és az általuk létrehozott kreativitás Európa gazdaságának és versenyképességének nélkülözhetetlen eszközei.

A kultúrának a kreativitás és az innováció elősegítésében és támogatásában játszott szerepét meg kell vizsgálni és elő kell mozdítani. A kreativitás a társadalmi és a technológiai innováció alapja, ezért az EU-ban a növekedés, a versenyképesség és a munkahelyteremtés fontos mozgatórugója.

Az alábbi konkrét célokat kell kitűzni:

- A kreativitás elősegítése az oktatásban a kulturális ágazatnak a kultúra potenciáljának – mint az élethosszig tartó tanulás konkrét motorjának/eszközének – kihasználásába történő bevonásával, valamint a kultúrának és a művészeteknek az informális és formális oktatás (beleértve a nyelvoktatást) révén történő előmozdításával.

¹² Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 18.) az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról. (2006/962/EK), (HL L 394, 2006.12.30., 10. o.).

¹³ A KEA által az Európai Bizottság számára 2006-ban készített, a kulturális szektor gazdasági hatásáról szóló tanulmány az alábbi honlapon található: http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/studies/studies_en.html.

- A kulturális ágazatbeli kapacitásbővítés előmozdítása a kulturális ágazatnak a vezetői készségek és a vállalkozói készség terén tartott képzései támogatása, az európai dimenzió/gazdasági tevékenységek ismeretei átadása és az innovatív finanszírozási források – beleértve a szponzorálást és az ahhoz való könnyebb hozzáférést – feltárása által.
- A kulturális ágazat és a többi ágazat (IKT, kutatás, idegenforgalom, szociális partnerek stb.) közötti kreatív partnerségek kialakítása a kultúrába és a kreativitásba való befektetések társadalmi és gazdasági hatásának fokozása érdekében, különös tekintettel a növekedés és a foglalkoztatás elősegítésére, valamint a régiók és városok fejlődésére és vonzerejére.

3.3. A kultúra mint a nemzetközi kapcsolatok létfontosságú eleme

„Valamennyi kultúra keveredés, kölcsönhatás és szembenállás révén keletkezik. Ezzel szemben az elszigeteltség a civilizáció halálához vezet.” Octavio Paz

A kulturális kifejezési formák sokféleségének védelméről és elősegítéséről szóló UNESCO-egyezmény tagjaiként a Közösség és a tagállamok újból megerősítették az iránti elkötelezettségüket, hogy Európa nemzetközi kapcsolatainak összefüggésében kialakítsák Európa új és poraktívabb kulturális szerepét, valamint Európa partnerországokkal és - régiókkal való kapcsolatának kulcsfontosságú elemeként szolgáló kulturális dimenzió beépítését megerősítsék. Ez segít az európai kultúra megismerésének és megértésének világszerte történő előmozdításában.

A kulturális dimenzió beépítéséhez döntő fontosságú valamennyi országgal és régióval aktív kultúrák közötti párbeszéd kialakítása, kihasználva például Európának a több országgal fennálló nyelvi kapcsolatát. Ebben az összefüggésben szintén fontos partnereink gazdag kulturális sokféleségének támogatása, a helyi azonosságtudat figyelembevétele, a helyi lakosság kultúrához való hozzáférése elősegítése, valamint a társadalmi és gazdasági fejlődésre közvetlen hatást gyakorló gazdasági forrás létrehozása.

Ezt figyelembe véve az EU az alábbiakból álló kettős megközelítést alkalmaz:

- a kulturális dimenzió és a kultúra különböző alkotóelemei szisztematikus beépítése valamennyi kül- és fejlesztési politikába, projektbe és programba – a diplomáciai erőfeszítések minőségét javító, valamint az EU valamennyi együttműködési tevékenysége életképességét és fenntarthatóságát megerősítő eszközöként, valamint
- különleges kulturális tevékenységek és rendezvények támogatása. A kultúra önálló forrás, és a kultúrához való hozzáférés a fejlesztési politika kiemelt területének tekintendő.

Az alábbi konkrét célokat kell kitűzni:

- a kultúra területén valamennyi országgal és régióval folytatott politikai párbeszéd továbbfejlesztése, valamint az EU és a harmadik országok és régiók közötti kulturális cserék támogatása;

- a fejlődő országokból származó kulturális javak és szolgáltatások európai és más piacokra jutásának célzott intézkedések, kedvezményes elbánást biztosító megállapodások vagy kereskedelmi vonatkozású segítségnyújtási intézkedések általi támogatása;
- a kül- és fejlesztési politika alkalmazása annak érdekében, hogy pénzügyi és technikai támogatás segítségével védjék és támogassák a kulturális sokféleséget, egyfelől a kulturális örökség megőrzése és az ahhoz való hozzáférés biztosítása, másfelől pedig világszerte a kulturális tevékenységek aktív ösztönzése és támogatása által;
- annak biztosítása, hogy az együttműködési programok és projektek tervezése és végrehajtása során teljes mértékben figyelembe veszik a helyi kultúrát és hozzájárulnak a kultúrához és a kulturális kifejezés eszközeihez való hozzáférés – többek között az emberek közötti kapcsolatok általi – javításához. Különösen fontos az oktatás, többek között a fejlődő országokban az oktatás minden szintjén a kultúra tananyagba történő beépítésének támogatása;
- az EU aktív részvételének támogatása a kultúrával foglalkozó nemzetközi szervezetek munkájában, valamint az ENSZ által kezdeményezett „Civilizációk Szövetsége” elnevezésű folyamatban.

4. ÚJ PARTNERSÉGEK ÉS MUNKAMÓDSZEREK

Kulturális programja összeállítása érdekében Európának a valamennyi szereplővel létesített szoros partnerségre kell támaszkodnia, amelynek négy alapvető eleme van.

4.1. A kulturális ágazattal folytatott párbeszéd továbbfejlesztése

A Bizottság kötelezettséget vállalt arra, hogy olyan strukturált párbeszédet folytat az ágazattal, amely keretet biztosít a nézetek és a bevált gyakorlatok egymással való rendszeres megosztásához, valamint hozzájárul a döntéshozatali folyamathoz, a nyomon követéshez és az értékeléshez.

A legitimitás miatt a kulturális ágazatnak önszerveződőnek kell maradnia amennyire lehetséges, hogy a képviselő partnerek meghatározhatók legyenek. A Bizottság üdvözli, hogy néhány képviselői szervezet és olyan együttműködési struktúra, mint például a kultúrák közötti párbeszéd civil társadalmi platformja létrejöttével kialakulóban van az ágazat szerkezete.

A Bizottság ugyanakkor elismeri, hogy az ágazat az alábbi különleges jellemzőkkel rendelkezik: sokféleség (szakmai szervezetek, eltérő mértékű függetlenséggel rendelkező kulturális intézmények, nem kormányzati szervezetek, európai és Európán kívüli hálózatok, alapítványok stb.), valamint a múltban a kulturális iparágak és más kulturális szereplők közötti kommunikáció hiánya, valamint ennek eredményeképpen az ágazat jobb strukturálása tekintetében fennálló kihívások. E jellemzők miatt a kulturális ágazat európai szinten nem rendelkezett nagy befolyással.

A Bizottság és a különböző szereplők közötti jobb párbeszéd kialakítása céljából a Bizottság az alábbi lépéseket javasolja:

- az ágazat feltérképezése valamennyi érdekelt fél meghatározása és jobb megértése érdekében;
- „kulturális fórum” létrehozása az érdekelt felekkel való konzultáció céljából, és önszerveződő platform vagy az érdekelt felek platformjai létrejöttének előmozdítása;
- annak elősegítése, hogy a művészek és értelmiségiek („a kultúra követői”) európai szinten kifejezzék reprezentatív véleményüket, többek között egy, a véleménycserét, a művészi kifejezést és a polgárokkal való kapcsolattartást lehetővé tévő európai internetes fórum lehetőségének és megvalósíthatóságának vizsgálata révén;
- a kulturális ágazatban tevékenykedő szociális partnerek ösztönzése, hogy a Szerződés 138. és 139. cikkének megfelelően fejlesszék tovább autonóm szociális párbeszédüket. Ennek alapján az előadóművészet területén és az audiovizuális ágazatban már létrehozták a szociális párbeszéd ágazati bizottságait;
- a Bizottság képviselői segítségével kulturális dimenzió kölcsönzése az európai nyilvános vitáknak. A kultúra reflektorfénybe állítása intenzívebbé teszi a párbeszédet és érdekelt felek új csoportjait éri el.

4.2. A nyílt koordinációs módszer létrehozása

Mint fent említettük, a tagállamok a Tanácsban közös munkatervet fogadtak el a 2005–2007 közötti időszakra vonatkozóan. A munkatervet most meg kell újítani, és a Bizottság úgy gondolja, eljött az idő, hogy a tagállamok a partnerség szellemében újabb lépést tegyenek együttműködésük irányába, és ehhez a nyílt koordinációs módszer (OMC) alkalmazását válasszák.

A nyílt koordinációs módszer megfelelő keretet biztosít a tagállamok kultúra területén való együttműködéséhez. A politikáról folyó eszmecseréhez és az összehangolt fellépéshez nem kötelező kormányközi keretet biztosító módszer különösen alkalmas az olyan területeken, mint ez, amely főként a tagállamok hatáskörébe tartozik. A cél a közös célkitűzésekről való megegyezés, a megvalósításukban elért előrehaladás rendszeres nyomon követése, valamint a bevált gyakorlat és a vonatkozó adatok cseréje a kölcsönös tanulás elősegítése érdekében.

A nyílt koordinációs módszert a foglalkoztatás, a szociális védelem, az oktatás és az ifjúságpolitika területén alkalmazzák. E területeken a nyílt koordinációs módszer segítette a tagállamoknak szakpolitikájuk kidolgozásában, mivel az európai folyamatban való folyamatos részvétel növeli a szakpolitikák nemzeti szintű profilját, és további ösztönzést ad azokhoz. Emellett lehetőséget nyújt a tagállamok számára, hogy tanuljanak egymástól. A módszer e szakpolitikai területeken lehetővé teszi a szereplők számára, hogy európai szinten elmondják véleményüket, amire egyébként nem nyílna lehetőségük.

E területen a koordináció nyílt módszerének kialakítása során azonban elengedhetetlen a kulturális ágazat különleges jellemzőinek teljes mértékben történő figyelembe vétele. A tagállamok közötti partnerség szellemében ez egy olyan rugalmas jelentési rendszer létrehozását jelenti, amely általános célkitűzéseket és kevés előírást tartalmaz.

A Bizottság azt javasolja, hogy e közlemény alapján a Miniszterek Tanácsa támogassa a fent indítványozott célkitűzéseket, állapítson meg prioritásokat és egyezzen meg az eredmények kétévenkénti nyomon követéséről. A nyomon követés részeként a Bizottság a tagállamok magas rangú képviselőivel együtt két évente közös jelentést készítené, amely összefoglalná a főbb kérdéseket és tendenciákat, valamint a közös célkitűzések tekintetében megvizsgálná a tagállamokban tett előrehaladást.

A tagállamokat arra ösztönöznék, hogy a helyi és regionális hatóságokat, valamint a nemzeti kultúra területén tevékenykedő érdekelt feleket teljes mértékben vonják be a nyomon követés folyamatába, és nemzeti jelentéseikben ismertessék a bevonás módját. A Bizottság uniós szinten a fent említett kulturális fórumon keresztül vonná be az érdekelt feleket a folyamatba. A jelentés közzétételét megelőző évben a Bizottság ülést szervezne a civil társadalomból érkező hozzájárulások összegyűjtése érdekében.

Az Európai Parlamentet, a Gazdasági és Szociális Bizottságot, valamint a Régiók Bizottságát be kellene vonni a folyamatba.

A külkapcsolatok területén kitűzött célok megvalósításába adott esetben bevonnak a vonatkozó külpolitikai uniós keretet, beleértve a külügyminisztereket. A Bizottság a tagállamokkal együtt törekedne a kulturális együttműködéssel kapcsolatos tevékenységek európai szintű koordinálásának fokozására. Ez magában foglalná a bevált gyakorlatok meghatározását és cseréjét. A fokozott koordinációs és harmonizációs erőfeszítések középpontjában továbbra is az országos stratégiai dokumentumok és a közös segítségnyújtási stratégiák kidolgozása állna.

4.3. A tényeken alapuló politikai döntéshozatal támogatása

A Bizottság adott esetben támogató és koordináló szerepet fog betölteni a fenti célkitűzések mindegyike és a javasolt nyílt koordinációs módszer vonatkozásában.

A fenti célkitűzések megvalósításához jobban meg kell érteni a kulturális ágazatnak a lisszaboni menetrendhez való hozzájárulását annak érdekében, hogy elősegítsék a tényeken alapuló politikai döntéshozatalt. Ez felöleli a meglévő adatok és esettanulmányok egymással való megosztását, valamint az értékelés és a hatásvizsgálat során használt módszerek vonatkozásában történő együttműködést. Szükség van azonban a nemzeti statisztikai információk felülvizsgálatára, és adott esetben javítására, valamint az EUROSTAT által koordinált nemzeti statisztikák jobb összehasonlíthatóságának biztosítására is.

A Bizottság ebben az összefüggésben számos tanulmányt fog indítani és kezdeményezni fogja a szolgálatok közötti együttműködést, hogy támogassa a javasolt célkitűzéseket, a tényeken alapuló politikai döntéshozatalt és intézkedéseket. Ez ösztönözni fogja a kultúrpolitika hatásvizsgálatban és értékelésében európai, nemzeti, regionális és helyi szinten részt vevő szereplők hálózatépítését.

4.4. A kultúra érvényesítése valamennyi vonatkozó szakpolitikában

Az EK-Szerződés 151. cikkének (4) bekezdése előírja a Közösség számára, hogy a Szerződés egyéb rendelkezései alá tartozó tevékenysége során, különösen kulturái sokszínűségének tiszteletben tartása és támogatása érdekében, vegye figyelembe a kulturális szempontokat.

E követelmény teljesítése érdekében a Bizottság erősíteni fogja a szolgálatai közötti együttműködést és el fogja mélyíteni a kulturális sokféleség és más bizottsági politikák közötti kapcsolódás elemzését, hogy a szabályozási vagy pénzügyi jellegű döntések meghozatalakor vagy javaslatok megtételekor megfelelő egyensúlyt alakítson ki a különböző legitím állami szakpolitikai célok – beleértve a kulturális sokféleség támogatását – között. A Bizottság nemrégiben e célból létrehozott például egy új szolgálatközi csoportot.

A külpolitikai dimenzió tekintetében különös figyelmet fordítanak a multikulturális, a kultúrák és vallások közötti párbeszédre, amely javítja az EU és nemzetközi partnerei közötti kölcsönös megértést, és a partnerországokban egyre több embert szólít meg. Ebben az összefüggésben az oktatás, és különösen az emberi jogokkal foglalkozó oktatás jelentős szerepet játszik. Ehhez fog hozzájárulni az új Erasmus Mundus program. A Bizottság az európai szomszédságpolitika, a „Befektetés az emberekbe“ elnevezésű program és olyan intézmények, mint például az Anna Lindh Euro-mediterrán Alapítvány és az ENSZ által létrehozott „Civilizációk Szövetsége“ keretében támogatja a párbeszédet és a kultúrával kapcsolatos tevékenységeket. Speciális kulturális együttműködési programokat (például a Kulturális Alap Indiáért) hoztak létre az európai szomszédságpolitikában részt vevő, az ázsiai és egyéb régiókkal. E tevékenységek független természetűek.

Az AKCS-országokban a speciális kulturális intézkedések hatékony támogatása érdekében az Európai Bizottság egy EU-AKCS kulturális alap létrehozását javasolja, amely az AKCS-országokból származó kulturális javak terjesztésének, és egyes esetekben előállításának támogatásához való közös európai hozzájárulás. Ez az alap ösztönözi fogja a helyi piacok és iparágak létrejöttét, és ezáltal megkönnyíti és előmozdítja a helyi lakosság kultúrához és a kulturális kifejezés különböző eszközeihez való hozzáférést, valamint az európai uniós terjesztési hálózatokhoz és platformokhoz való jobb hozzáférés által elősegíti az AKCS-országokból származó kulturális javak európai piacokra jutását.

A 10. Európai Fejlesztési Alap indulótökét biztosít az alap finanszírozásához, amelyet az EU-tagállamoktól érkező hozzájárulásokkal egészítenek ki.

5. KÖVETKEZTETÉS

„A kultúra nem luxus, hanem szükséglet.” Gao Xingjian

A Bizottság úgy véli, eljött az idő egy olyan új európai kulturális program létrehozására, amely megfelel a mai globalizálódó világ valós helyzetének.

A közlemény egyfelől számos közös cél, másfelől az EU-n belüli kulturális együttműködés intenzívebbé tételét célzó új módszerek tekintetében tesz konkrét javaslatokat.

Felkéri az Európai Parlamentet, a Tanácsot, a Régiók Bizottságát, valamint a Gazdasági és Szociális Bizottságot, hogy nyilvánítsanak véleményt e közleményről.

A Tanácsot felkéri, hogy tegye meg a megfelelő lépéseket annak érdekében, hogy a javasolt nyílt koordinációs módszer keretében döntsenek a közös célokról és a megfelelő jelentési folyamatról, valamint felkéri az Európai Tanácsot, hogy ezeket hagyja jóvá következtetéseiben.